

Sesamstraat als opvoeder

Een narratieve analyse van het programma Sesamstraat, in het licht van de sociaal-educatieve doelstellingen.

Mirjam Hut, 3279197

16 juni, 2010

Aantal woorden: 5455

Bachelor Eindscriptie CIW (Media en educatie)

Begeleider: Eef Masson

Inhoud

1.	Inleiding	2
2.	Doelstellingen Sesamstraat	6
3.	Aanpak	8
	3.1 Analyse methode	8
	3.2 Relevante leertheorieën	9
4.	Analyse	10
	4.1 Opbouw van het programma	10
	4.2 Structuur van de items	12
	4.3 Personages	13
5.	Conclusie	16

Bronnen

Bijlagen

- I. Transcript, *Sesamstraat* aflevering 'Ziek', 18 januari 2010
- II. Transcript, *Sesamstraat* aflevering 'Boerderij', 11 november 2009
- III. Transcript, *Sesamstraat* aflevering 'Post', 17 januari 2010

1. Inleiding

In 1967 publiceerde Joan Ganz Cooney in "The Potential Uses of Television in Preschool Education" haar aanbevelingen over voorschoolse educatieve televisie voor kinderen.¹ Hiermee zette zij de eerste stap in de ontwikkeling van een kinderprogramma dat dertig jaar later wereldwijd op de televisie uitgezonden zou worden, *Sesame Street*. Cooney voerde haar onderzoek uit in opdracht van experimenteel psycholoog Lloyd Morrisett. In de tijd van de publicatie van Cooney's rapport gingen de meeste Amerikaanse kinderen uit de getto's niet naar de kleuterschool. Zij begonnen daardoor op de basisschool al met een leerachterstand, die zij gedurende hun schooltijd nooit meer helemaal zouden kunnen wegwerken.² Morrisett wilde kinderen uit achterstandswijken die niet naar de kleuterschool gingen, voorbereiden op de basisschool door voorschoolse educatie aan te bieden. Hij slaagde er zelf echter niet in grote groepen kinderen te bereiken met zijn methoden. Daarom vroeg Morrisett Cooney een onderzoek te doen naar de mogelijkheid van voorschoolse educatie via televisie.³

Het onderzoek van Cooney gaf enerzijds het discours over het vermogen te leren door kinderen weer en bevatte anderzijds aanbevelingen van Cooney over dit onderwerp. De discoursanalyse bestond uit een vier maanden durende inventarisatie van opvattingen van cognitief psychologen, docenten, filmmakers, televisieproducenten en specialisten op het gebied van kindertainment, over het gebruik van televisie voor educatieve doeleinden bij kinderen. Eén van Cooneys bevindingen was dat zij het vermogen te leren bij kinderen ernstig onderschatten. Cooney beweerde dat de ervaringen die een kind in de eerste zes jaar van zijn of haar leven opdoet essentieel zijn. Onderzoeker Benjamin Bloom had vastgesteld dat in de eerste vier levensjaar een gunstige omgeving het IQ met 2,5 punt kan beïnvloeden, tussen het achtste en het zeventiende levensjaar kan

¹ Cooney, Joan Ganz. "The Potential Uses of Television in Preschool Education." Rapport in opdracht van Carnegie Corporation. New York: Carnegie Corporation of New York en New York: Children's Television Workshop, 1967: 5-55.

² Palmer, Edward L. en Fisch, Shalom M. "The beginning of *Sesame Street* Research." In: Fisch, Shalom M. en Truglio, Rosemarie T. (red.) "*G*" is for Growing. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.: 3-23.

³ Poortinga, Eke. "Schuif gezellig aan, ... laat je boeken staan, voor Sesamstráát!" *Diemensies* 39(2): 14-16.

dit maar 0,4 punt verschil maken.⁴ Ook de gedachte dat kinderen een korte spanningsboog hebben, berust, zo beweerde Cooney, niet op waarheid. Volgens Cooney kan iedere ouder bevestigen dat een kind lange tijd geboeid kan zijn wanneer hij of zij voorgelezen wordt. Uit observaties leidde Cooney af dat kinderen verbazingwekkend lange tijd geboeid kunnen zijn door een taak, project of televisieprogramma dat hen echt interesseert.⁵

De belangrijkste conclusie van Cooney in haar rapport was dat televisie een uitstekend middel is om kinderen voorschoolse educatie (educatie vóór de basisschool) te bieden. De conclusies die Cooney in haar werk trok, gingen tegen de toentertijd heersende opvattingen in. Cooney beweerde dat kinderen niet alleen lang geboeid kunnen zijn door televisie, maar dat ze er ook iets van kunnen leren. Uit observatie van televisiekijkende kinderen was namelijk gebleken dat jonge kinderen de meeste aandacht besteedden aan snelle, spannende, visueel aantrekkelijke beelden op televisie. Zo raakten kinderen onder andere gefascineerd door commercials. Zij bleken liedjes en slogans uit hun hoofd te leren. En wat misschien nog wel opmerkelijker is, is dat kinderen productnamen leerden lezen. Zelfs in andere contexten, zoals bijvoorbeeld de productnaam in een krantenkop, konden kinderen de productnaam lezen. Cooney stelde dat, omdat bleek dat commercials goede leraren zijn, er door programmaproducten goed moet worden gelet op de karakteristieken van commercials. Deze karakteristieken konden bruikbaar zijn bij de ontwikkeling van educatieve kinderprogramma's.⁶

Naar aanleiding van het rapport richtten Morrisett en Cooney samen Children's Television Workshop op (CTW, later bekend als Sesame Workshop). Op basis van uitkomsten van het onderzoek van Cooney, reeds bestaand onderzoek, en nieuw opgezette onderzoeken naar educatie via televisie bij kinderen, ontwikkelde CTW op zijn beurt *Sesame Street*.⁷ In de periode van de ontwikkeling van *Sesame Street* waren theorieën van onder andere Albert Bandura en Jean Piaget populair in de didactiek. De bevindingen van deze wetenschappers zijn terug te zien in het rapport van Cooney. Bovendien blijkt uit de afleveringen van *Sesame Street* dat de makers waarschijnlijk inspiratie uit de theorieën gehaald hebben. Daarom zullen deze theorieën bij de analyse betrokken worden.⁸⁹

⁴ Cooney, 8-9.

⁵ Ibidem, 11.

⁶ Ibidem, 15.

⁷ Palmer, 3-23.

⁸ Nevid, Jeffrey S. *Psychology: Concepts and Applications*. Stamford: Cengage Learning, 2008: 353-360.

Op 10 november 1969 werd in de Verenigde Staten de eerste aflevering van het nieuwe experimentele kinderprogramma uitgezonden.¹⁰ Het voornaamste doel van de makers van *Sesame Street* was kinderen in achterstandwijken helpen spelenderwijs hun leerachterstand in te halen.¹¹¹² *Sesame Street* werd al snel een enorm succes in de VS: Steeds meer publieke stations besloten het programma uit te zenden. Uiteindelijk waren dit er 190, waardoor een geschatte negen van de twaalf miljoen Amerikaanse kleuters het programma konden bekijken. Morrisetts doel een grote groep kinderen uit achterstandwijken te bereiken was dus geslaagd. Daarnaast bleek al snel uit onderzoek dat *Sesame Street* daadwerkelijk jonge kinderen kon helpen zich voor te bereiden op de basisschool.¹³

Psycholoog Dolph Kohnstamm schreef al in 1970 in een artikel in *Vrij Nederland* over de mogelijke educatieve waarde van een programma als *Sesame Street* voor kinderen in Nederland.¹⁴ Toch liet een Nederlandse versie van *Sesame Street* nog even op zich wachten. Op 11 juni 1972 werd in Nederland bij wijze van experiment een aflevering van het Amerikaanse *Sesame Street* uitgezonden. Na een Nederlandse proefaflevering van '*Sesamlein*' in 1974, besloot de VARA uiteindelijk samen te werken met de Belgische zender BRT. Uit deze samenwerking kwam de Nederlands-Vlaamse versie van *Sesame Street*, het huidige '*Sesamstraat*' voort. Op 4 januari 1976 werd de eerste aflevering van *Sesamstraat* op de Nederlandse televisie uitgezonden.¹⁵

Sesamstraat heeft door de jaren heen heel wat veranderingen ondergaan. Zowel in personages en decor, als thema's en verhaallijnen. De makers van het programma hebben echter altijd hetzelfde doel gehad, namelijk kinderen in de leeftijd van 3 tot en met 6 jaar 'educatie' bieden.¹⁶ De makers van

⁹ Bandura, Albert. *Social Learning Theory*. Englewood Cliffs, NJ, Prentice-Hall, Inc, 1977: 16-55.

¹⁰ Sesame Workshop. "About the Television Program." (publicatie datum en auteur onbekend). 23 juni 2010 <<<http://www.sesameworkshop.org> > Inside the Workshop > Frequently Asked Questions > About the Television Program>>.

¹¹ Palmer, 3-23.

¹² Poortinga, 14-16.

¹³ Bogatz, Gerry Ann en Ball, Samuel. *The Second Year of Sesame Street: A Continuing Evaluation. Volume 1*. New York: CTW en Princeton: Educational Testing Service, 1971.

¹⁴ Zoutberg, Rop. "Sesamstraat wordt meer en meer reality-tv." *Trouw*, 6 jan 1996. 7 mei 2010 <<http://www.trouw.nl/krantenarchief/1996/01/06/2577578/_Sesamstraat_wordt_meer_en_meer_reality-tv_.html>>.

¹⁵ NPS. "Informatie." 7 mei 2010 <<<http://www.nps.nl/nps/sesamstraat/>>>.

¹⁶ Boschhuizen, Ajé. "Sesamfolder 2005." 2005. 23 juni 2010

de Nederlandse *Sesamstraat* pretendeerden kinderen de nodige academische basisvaardigheden te leren, zoals het herkennen van letters en cijfers en het kunnen tellen. Maar niet alleen op het gebied van academische vaardigheden biedt *Sesamstraat* volgens de makers 'educatie'. De kinderen in Nederland zouden dankzij *Sesamstraat* ook belangrijke sociale vaardigheden leren. Sociale educatie vormt in Nederland zelfs het belangrijkste doel van *Sesamstraat*.¹⁷ Op de doelstellingen van *Sesamstraat* wordt later in deze scriptie verder ingegaan.

In deze scriptie zal de volgende vraag centraal staan:

Hoe wordt tegenwoordig in het programma Sesamstraat vormgegeven aan de sociaal-educatieve doelstellingen die Sesame Workshop heeft geformuleerd en hoe is deze vorm te verklaren vanuit pedagogisch-didactische inzichten?

Vanaf de eerste aflevering van *Sesamstraat* zijn vele generaties kinderen met het programma opgegroeid. Traditioneel werd na het eten en voor het slapengaan naar *Sesamstraat* gekeken. Recentelijk is het uitzendtijdstip van *Sesamstraat* echter gewijzigd van half zeven naar half zes.¹⁸ Volgens vele trouwe fans is daarmee een jarenlange traditie kapotgemaakt. Over deze kwestie ontstond dan ook een rel.¹⁹ De aandacht voor deze recente gebeurtenis is een goed voorbeeld van hoe *Sesamstraat* door de jaren heen een onderdeel van het leven en de opvoeding van kinderen in Nederland is geworden en ook zeker nu nog is. Daarom is een onderzoek naar de sociaal-educatieve doelstellingen in de recente afleveringen van *Sesamstraat* relevant.

Ook vanuit wetenschappelijk oogpunt kan een onderzoek naar sociale educatie in *Sesamstraat* een nuttige bijdrage leveren. Over het Amerikaanse *Sesame Street* en de educatie die dit programma zou bieden is al veel geschreven. Het Nederlandse *Sesamstraat* is daarbij mijns inziens echter onderbelicht gebleven. Over de ontstaansgeschiedenis en achtergronden van *Sesamstraat* zijn al wel

<<<http://www.nps.nl/nps/sesamstraat/sesamfolder2005.pdf>>>.

¹⁷ Sesame Workshop. "Sesamstraat Prepares Children for a Changing Cultural Landscape." 7 mei 2010 <<<http://www.sesameworkshop.org/aroundtheworld/netherlands>>>.

¹⁸ Onkenhout, Paul. "Aart vreest voor einde Sesamstraat." *De Volkskrant*, 6 april 2009. 7 mei 2010 <http://www.volkskrant.nl/multimedia/article1176667.ece/Aart_vreest_voor_einde_Sesamstraat>.

¹⁹ Nos redactie. "Ruim 100.000 handtekeningen voor Sesamstraat." *NOS*, 22 april 2009. 7 mei 2010 <<<http://nos.nl/artikel/86263-ruim-100000-handtekeningen-voor-sesamstraat.html>>>.

een aantal artikelen geschreven. Een inhoudelijke analyse specifiek gericht op de vormgeving van de sociaal-educatieve doelstellingen is echter nog niet uitgevoerd.

Om het eerste deel van de onderzoeksvraag van dit essay te kunnen beantwoorden, namelijk "Hoe wordt tegenwoordig in het programma *Sesamstraat* vormgegeven aan de sociaal-educatieve doelstellingen die Sesame Workshop heeft geformuleerd(...)", zullen allereerst de doelstellingen van *Sesamstraat*, zoals Sesame Workshop die op haar website beschrijft, besproken worden. Daarna zal aandacht besteed worden aan de in de analyse gebruikte methode. Om antwoord te kunnen geven op het tweede deel van de onderzoeksvraag, namelijk: "(...)hoe is deze vorm te verklaren vanuit pedagogisch-didactische inzichten?" zullen vervolgens de in de analyse gebruikte relevante leertheorieën worden toegelicht. Daarna zal het programma *Sesamstraat* worden geanalyseerd. De bevindingen uit de analyse zullen in de conclusie worden samengevat. Ook zullen in de conclusie mogelijkheden voor verder onderzoek worden besproken.

2. Doelstellingen *Sesamstraat*

Sesame Workshop (het voormalige CTW) opereert tegenwoordig wereldwijd via verschillende media zoals radio, boeken, tijdschriften, enzovoort. *Sesame Street* is dus maar één van de vele projecten van Sesame Workshop. De educatieve behoeften zijn in elk land waar Sesame Workshop een project opzet, verschillend. Daarom onderzoekt Sesame Workshop voor het opzetten van een nieuw project in een bepaalde regio of land, welke educatieve behoeften de aandacht van Sesame Workshop nodig hebben. Wanneer deze behoeften in kaart zijn gebracht, wordt de educatieve content ontwikkeld. Als het project eenmaal draait wordt er voortdurend onderzoek gedaan naar de impact van het project.²⁰ Verschillende studies hebben inmiddels beargumenteerd dat de Sesame Workshop-formule succesvol is.²¹

²⁰ Sesame Workshop. "Our Process." 7 mei 2010
<<http://www.sesameworkshop.org/inside/our_process>>.

²¹ Zie onder andere: Anderson, Barry D. et al. "The Educational Technology Mix: Production Functions From "Sesame Street"." *Instructional Science*. 1979(8): 67-79; Bogatz, Gerry Ann en Ball, Samuel. *The Second Year of Sesame Street: A Continuing Evaluation. Volume 1* New York: CTW en Princeton: Educational Testing Service, 1971; Kibna, N. en Jain, S. Cultural. "Impacts of Sisimpur, Sesame Street, in Rural Bangladesh: Views of Family Members and Teachers." *Journal of Comparative Family Studies*. 48.2 (2009): 141-151; Sesame Workshop. "Study Finds Kosovo's Sesame Street Has Positive

Ook voor het Nederlandse *Sesamstraat* zijn een aantal doelstellingen door Sesame Workshop geformuleerd, die op de site van de organisatie te vinden zijn.²² De doelgroep van *Sesamstraat* verschilt van de doelgroep van *Sesame Street*. Zoals eerder in deze scriptie al is besproken, richtte *Sesame Street* zich de eerste jaren op kleuters uit achterstandwijken die niet naar de kleuterschool gingen, en daardoor een leerachterstand opliepen. In Nederland gingen kinderen van vier en vijf jaar oud in de jaren zeventig echter vrijwel allemaal naar de kleuterschool. Daarom had educatie in academische basisvaardigheden minder prioriteit dan in Amerika.²³

De educatieve doelstellingen voor *Sesamstraat* betreffen volgens Sesame Workshop dan ook meer de sociaal emotionele ontwikkeling van kinderen. Volgens de site van de organisatie is een van de hoofddoelen van *Sesamstraat* het stimuleren van respect en acceptatie onder kinderen. Dit doel komt volgens de initiators voort uit het bestaan van een groeiende groep minderheden en het bestaan van een groeiend negatief beeld over deze minderheden in Nederland in de beginjaren van *Sesamstraat*. Sesame-Workshop-productiemedewerker Estee Bardanashvili stelt dat *Sesamstraat* "(...)puts forward a positive image of a multicultural community."²⁴,²⁵

Tegenwoordig speelt de maatschappelijke boodschap een veel minder grote rol in *Sesamstraat*. In de huidige samenleving zijn emancipatie en multiculturaliteit nog steeds actuele onderwerpen, maar ze krijgen minder aandacht dan in de jaren '70. De makers van *Sesamstraat* hebben tegenwoordig als doel kinderen op een 'gezonde' manier te leren omgaan met het uiten van hun gevoelens, zowel positieve als negatieve.²⁶ Nu worden volgens de makers universele waarden zoals eerlijk delen, solidariteit en verdraagzaamheid belangrijk gevonden.²⁷ Speciale aandacht daarbij krijgt pestgedrag. Pestgedrag is volgens de makers al lange tijd een serieus probleem in Nederland.²⁸ De makers van *Sesamstraat* stellen zich naar eigen zeggen het doel kinderen te leren elkaar te

Impact on Children." 1 mei 2010

<<http://www.sesameworkshop.org/newsandevents/sesameupdates/kosovo_study>>.

²² Sesame Workshop. "Sesamstraat Prepares Children for a Changing Cultural Landscape." .

²³ Poortinga, 14-16.

²⁴ Sesame Workshop. "Sesamstraat Prepares Children for a Changing Cultural Landscape." .

²⁵ Ibidem.

²⁶ Ibidem.

²⁷ Poortinga, 14-16.

²⁸ Pijll, Machteld van der. *Cijfers over pesten en gepest worden*. Juni 2009. 20 mei 2010 <<http://www.nji.nl/nji/dossierDownloads/Cijfers_Pesten.pdf>>.

respecteren.²⁹

3. Aanpak

Om een antwoord te kunnen geven op de vraag 'Hoe wordt tegenwoordig in het programma *Sesamstraat* vormgegeven aan de sociaal-educatieve doelstellingen die Sesame Workshop heeft geformuleerd en hoe is deze vorm te verklaren vanuit pedagogisch-didactische inzichten?' zal een analyse van een aantal *Sesamstraat* afleveringen worden uitgevoerd. Deze analyse richt zich enerzijds op de vorm waarin de makers van *Sesamstraat* de sociale educatie aanbieden en anderzijds op de didactische inzichten die een verklaring kunnen bieden voor de gemaakte keuzes.

3.1 Analyse methode

In de loop van de afgelopen jaren heeft *Sesamstraat* heel wat transformaties ondergaan, zowel wat betreft de vorm van het programma als zijn thematiek. Zoals eerder is genoemd, werd in de eerste uitzendjaren van *Sesamstraat* nadrukkelijk een sociale boodschap uitgedragen. Tegenwoordig is deze sociale boodschap minder nadrukkelijk aanwezig. Onderwerpen die nu veel terugkomen zijn bijvoorbeeld 'bang zijn' en 'ruzie'.

Omdat in deze scriptie de focus ligt op hoe de sociale educatie in *Sesamstraat* tegenwoordig vorm krijgt, is gekozen drie recente afleveringen te analyseren. De gebruikte *Sesamstraat*-afleveringen zijn alle drie niet ouder dan een jaar, maar zijn verder aselekt gekozen. De analyse betreft het gehele programma in zijn huidige vorm, de afleveringen zullen als illustratiemateriaal dienen. De afleveringen die in de analyse gebruikt zullen worden zijn 'Boerderij' van 11 november 2009, 'Post' van 17 januari 2010 en 'Ziek' van 18 januari 2010.³⁰ In de aflevering 'Boerderij' spelen Pino en Tommie paardje en vertelt Aart over zijn eerste vriendinnetje, koe Aagje. De rest van de items in deze uitzending gaan over (boerderij)dieren. In de aflevering 'Post' schrijven Pino en Tommie brieven aan elkaar, hoewel ze niet kunnen lezen en schrijven. In de tweede sketch speelt Tommie postbode van tweedehands post. De andere items in deze aflevering gaan voornamelijk over brieven. Daarnaast lezen Bert en Ernie samen de krant en gaat Kermit de kikker op bezoek bij Roodkapje. De aflevering 'Ziek' gaat voornamelijk over gezondheid en hygiëne. In de eerste sketch ligt Aart ziek in bed en speelt Tommie voor dokter. In de tweede sketch hebben Tommie en Pino allebei heimwee. In andere items

²⁹ Sesame Workshop. "Sesamstraat Prepares Children for a Changing Cultural Landscape."

³⁰ Zie bijlagen I, II en III voor de transcripten van de afleveringen.

legt Elmo uit waarom het belangrijk is goed te slapen en wordt onder andere gezongen over tandenpoetsen en gezond ontbijten.

Speerpunt in de analyse is hoe de eerder beschreven sociaal educatieve doelstellingen van *Sesamstraat* vorm krijgen. Deze doelstellingen betreffen het leren omgaan met en uiten van positieve - en negatieve gevoelens, het tegengaan van pestgedrag en het vormen van respect en acceptatie voor anderen. Hoe deze doelstellingen vorm krijgen zal voornamelijk onderzocht worden door in de analyse aandacht te besteden aan narratieve keuzes. Hoe worden sociaal educatieve onderwerpen in een narratief verwerkt? Op welke manier wordt samenhang in een aflevering gebracht?

3.2 Relevante leertheorieën

Om antwoord te kunnen geven op het tweede deel van de onderzoeksvraag, 'Hoe is de vorm waarin de makers van *Sesamstraat* de sociale educatie hebben gegoten, te verklaren vanuit pedagogisch-didactische inzichten?', zullen in de analyse een aantal leertheorieën worden aangehaald. De bevindingen van Albert Bandura en Jean Piaget waren in de periode van de eerste afleveringen van *Sesamstraat* belangrijk en zijn nog altijd actueel. In de aanpak van het programma zijn deze ideeën en ook de bevindingen van Cooney zichtbaar. De theorieën kunnen een verklaring bieden voor de vorm waarin de makers van *Sesamstraat* de sociale educatie aanbieden. Daarom zullen de theorieën van Bandura en Piaget in de analyse aangehaald worden.³¹

Ter inleiding op de analyse zullen hier alvast de ideeën van Bandura en Piaget uiteengezet worden. In het boek *Social Learning Theory* licht Bandura zijn sociale leertheorie toe. Kort samengevat stelt Bandura dat kinderen leren door sociale situaties te observeren, cognitief te verwerken, en vervolgens te imiteren, dit noemt Bandura 'observatieel leren'. Wanneer een kind bijvoorbeeld een aantal keer in zijn omgeving, op televisie, of op een andere manier ziet hoe mensen omgaan met een conflict, dan kan het kind daardoor leren hoe hij of zij zelf met een dergelijke situatie moet omgaan. Het kind maakt een mentale representatie van het geobserveerde gedrag en zet deze mentale representatie daarna om in acties, wanneer hij of zij zelf in een soortgelijke situatie terechtkomt. Het kind evalueert vervolgens of deze handelwijze positieve gevolgen heeft. Wanneer dit het geval is, dan zal het kind vaker op deze manier handelen.³²

³¹ Kirkorian, Heather L. et al. "Media and Young Children's Learning." *The Future of Children*. 18.1 (2008): 43-44.

³² Bandura, 16-55.

Bandura stelt daarbij dat kinderen bij het observationeel leren een voorbeeld nemen aan belangrijke figuren in hun leven, zoals bijvoorbeeld hun vader of moeder. Dit principe heet 'modelling'.³³ Met de komst van het medium televisie hebben kinderen een enorme hoeveelheid nieuwe modelfiguren tot hun beschikking gekregen, die zij kunnen imiteren. Welk modelfiguur een kind imiteert hangt onder andere af van een al dan niet positief beeld dat een kind van een bepaald televisiepersonage heeft. Wanneer het personage steeds de held van het verhaal is, dan is de kans groter dat het kind dit personage imiteert, dan wanneer het personage de 'schurk' is.³⁴

De theorie van Piaget die in deze analyse gebruikt zal worden gaat over het verwerken van informatie door mensen. Volgens Piaget verwerken mensen, en dus ook kinderen, informatie via schemata in het geheugen. Piaget omschrijft een schema als een strategie voor actie of mentale representatie die mensen helpt de wereld te begrijpen.³⁵ In één schema is in een uitgebreid netwerk informatie opgeslagen over een bepaald deel van de werkelijkheid. Deze informatie is gebaseerd op alles wat een persoon tot dan toe heeft meegemaakt. Bij kinderen zijn de netwerken van informatie daarom nog eenvoudig. Steeds wanneer een kind informatie te verwerken krijgt, wordt in het geheugen het bijbehorende schema geactiveerd. Nieuwe informatie die een kind leert kan dan eenvoudig aan het bestaande netwerk van gegevens worden toegevoegd. Daarnaast kan al opgeslagen informatie gemakkelijk worden gebruikt bij het begrijpen van nieuwe informatie.³⁶

4. Analyse

4.1 Opbouw van het programma

Sesamstraat heeft een vaste structuur die in elke aflevering gehandhaafd wordt.³⁷ In deze structuur wordt gebruik gemaakt van herhaling van vaste onderdelen. Het begin en het einde van het programma bestaan steeds uit vaste items; het midden bestaat uit wisselende items. Elke uitzending begint met de begintune, waarna altijd een sketch met de bewoners van *Sesamstraat* volgt. Daarna volgen de losse items. In elke uitzending komen in ieder geval een aantal sketches en liedjes met

³³ Ibidem.

³⁴ Ibidem.

³⁵ Nevid, 353-360.

³⁶ Boekaerts, M., et al. *Leren en instructie: Psychologie van de leerling en het leerproces*. Assen: Uitgeverij van Gorcum, 2003: 37-47.

³⁷ Zie ter illustratie bijlagen I, II en III voor een compleet overzicht van alle items in de uitzendingen.

Amerikaanse poppen voor. Daarnaast is er vaak een geanimeerd filmpje met als onderwerp een letter of een cijfer. Hierna volgt de afsluiting van de uitzending, waarin een *Sesamstraat*-bewoner een verhaaltje voorleest aan een aantal kleuters of aan (een deel van) de poppen. Daarna wordt het verhaaltje 'uitgeblazen', waarbij een van de kleuters op een toeter mag blazen. Het programma wordt afgesloten met de eindtune.

Ondanks de herhaling van programmaonderdelen, bestaat elke *Sesamstraat*-uitzending uit veel opzichzelfstaande elementen. Deze elementen bevatten geen overkoepelend narratief. Elke aflevering heeft wel één overkoepelend thema, zoals bijvoorbeeld 'post' of 'de boerderij', hetgeen voor samenhang tussen de items zorgt. Kinderen worden dus niet continu geconfronteerd met een nieuw onderwerp. Vanuit pedagogisch-didactisch oogpunt kan deze keuze verklaard worden aan de hand van de theorie over schemata van Piaget. Volgens deze theorie maakt het overkoepelende thema het voor kinderen makkelijker om tussen de items te schakelen. Dit heeft volgens Piaget te maken met het bestaan van schemata in het geheugen van mensen.³⁸

Wanneer een kind naar een aflevering van *Sesamstraat* kijkt en de eerste sketch gaat over Aart die ziek in bed ligt, dan zal het schema over ziek zijn worden geactiveerd. Nieuwe informatie die het kind te verwerken krijgt tijdens het item kan gemakkelijk aan dit bestaande netwerk van gegevens worden toegevoegd, waardoor het kind de informatie gemakkelijker zal onthouden. Bovendien kan de informatie die al eerder is opgeslagen in het schema, gemakkelijk worden gebruikt om nieuwe informatie te begrijpen. Stel bijvoorbeeld dat er na die eerste sketch een item zou volgen over voetbal, dan moet eerst weer een nieuw schema geactiveerd worden. Dit kost veel meer mentale inspanning, dan wanneer hetzelfde schema geactiveerd kan blijven. Het overkoepelende thema van de afleveringen van *Sesamstraat* maakt het voor kinderen dus makkelijker de losse items te begrijpen, de informatie te verwerken en hun aandacht vast te houden.³⁹

In het licht van de genoemde leertheorieën zorgen de *Sesamstraat*-afleveringen er ook op een andere manier voor dat kinderen hun aandacht vast kunnen houden. Uit observaties die Cooney in haar rapport bespreekt is gebleken dat kinderen lang geboeid kunnen blijven door commercials. Cooney verklaart dit vanuit het feit dat commercials kort, vlot gemonteerd en visueel aantrekkelijk zijn.⁴⁰ Dit is precies de opzet van *Sesamstraat*. De losse items zijn steeds kort (variërend van een paar

³⁸ Zie hoofdstuk 3 voor de uitleg van de theorie over schemata van Piaget.

³⁹ Boekaerts, 37-47.

⁴⁰ Cooney, 15.

seconden tot een paar minuten), behandelen steeds slechts één onderwerp, en zijn visueel aantrekkelijk door de vrolijke kleuren en poppen.

Een andere overeenkomst die de items met commercials hebben, is het gebruik van muziek. Ruim de helft van de items bevat een liedje of melodietje. In de teksten van die liedjes zijn vaak onderwerpen over sociaal wenselijk gedrag verwerkt. Zo wordt er in de aflevering 'Ziek' onder andere gezongen over tanden poetsen, gezond ontbijten en goed slapen. In de aflevering 'Boerderij' wordt gezongen over gezonde groenten uit de moestuin. Dat er veel gebruik wordt gemaakt van liedjes en melodietjes in *Sesamstraat*, kan worden verklaard vanuit Cooney's bevinding dat kinderen snel en gemakkelijk (reclame)jingles onthouden. Dit was gebleken uit observaties van kinderen, die de jingles al snel uit hun hoofd konden zingen.⁴¹ Vanuit deze bevinding kan beredeneerd worden dat kinderen de teksten uit liedjes sneller onthouden, dan dezelfde tekst zonder muziek.

4.2 Structuur van de items

Elke uitzending begint met een sketch met een aantal *Sesamstraat*-bewoners. In de sketches staat altijd een probleem centraal. Meestal betreft het probleem een onenigheid tussen een aantal *Sesamstraat*-bewoners. Het probleem doet zich altijd voor in een voor kinderen herkenbare situatie. Vaak willen de poppen een spel spelen, maar veroorzaken de volwassenen daarin een probleem. De volwassenen lachen de poppen bijvoorbeeld uit om hun spel. Het probleem wordt altijd binnen de korte duur van een sketch opgelost.

Een voorbeeld van een dergelijk probleem is de eerste sketch uit de aflevering 'Post'. In deze sketch schrijven Pino en Tommie brieven naar elkaar. Frank lacht hen uit omdat ze nog helemaal niet kunnen lezen en schrijven.⁴² Deze sketch, en eigenlijk alle sketches in *Sesamstraat*, hebben een eenvoudige narratieve structuur. Zij bestaan uit een probleem, een ontwikkeling van dat probleem en een oplossing.⁴³ In de sketch uit het voorbeeld betreft het probleem Tommie die een brief schrijft en daarom wordt uitgelachen door Frank. Nadat dit probleem is geïntroduceerd, volgt de ontwikkeling. Hierin speelt Pino de 'heldenrol', omdat hij Tommie 'redt' van de pesterijen van Frank door het spel mee te spelen en te doen alsof hij de brief van Tommie echt kan lezen. Tommie en Pino staan nu

⁴¹ Cooney, 15.

⁴² Zie bijlage III 00:47-03:38 voor het transcript.

⁴³ Zie onder andere: O'Sullivan, Tim et al. *Studying the media*. Londen en New York: Arnold, 2003: 92-93.

samen sterk. Vervolgens worden de rollen omgedraaid; nu wordt Frank voor de gek gehouden. Voor Frank is het nu niet meer grappig om de poppen uit te lachen. Hieruit volgt de oplossing: Frank zegt dat hij het spelletje begrijpt, en mag ook deelnemen van Pino en Tommie. Het gevolg hiervan is dat Pino, Tommie en Frank met zijn drieën gaan Ganzenborden.

Niet alleen de sketches aan het begin van het programma hebben een eenvoudige narratieve structuur, maar ook de andere onderdelen uit het programma. Naast de eenvoudige narratieve structuur is er geen verschil tussen de 'real time' van de kijker en de 'story time'. Dat wil zeggen dat het aantal minuten dat het item duurt, hetzelfde is als het aantal minuten dat de gerepresenteerde gebeurtenis in werkelijkheid duurt. Er wordt geen gebruik gemaakt van sprongen in de tijd.⁴⁴ Een willekeurig voorbeeld hiervan is onder andere te vinden in de tweede sketch van de aflevering 'Post'⁴⁵. In deze sketch verzamelen Pino en Tommie tweedehands post die Tommie vervolgens op zijn fietsje gaat bezorgen. Pino blijft wachten op de post. Tegenwoordig is het in film en televisie heel gebruikelijk de tijd dat Tommie aan het fietsen is en Pino staat te wachten (deels) uit het item te knippen. Toch zal dit nooit gebeuren in een *Sesamstraat*-item. Zo ook niet in dit item. Gedurende een aantal seconden ziet de kijker Pino inderdaad wachten. En pas nadat de tijd verstreken is waarin Tommie realistisch gezien een klein rondje heeft kunnen fietsen, ziet de kijker Tommie weer bij Pino aankomen.

Deze simpele structuur van de items maakt dat de korte verhaaltjes gemakkelijk te begrijpen zijn. Volgens de sociale leertheorie van Bandura is een niet te grote complexiteit belangrijk voor kinderen om te kunnen leren van het door hen geobserveerde sociale gedrag. Als kinderen de gebeurtenis die ze observeren begrijpen, dan is het voor hen gemakkelijker een cognitieve representatie van het geobserveerde te maken. Het maken van een cognitieve representatie is de eerste stap in het observationeel leren. Na deze stap kan een kind het geleerde in de praktijk brengen en het gedrag verfijnen. Wanneer dit gedrag positief door de omgeving ontvangen wordt zal het kind het gedrag continueren.⁴⁶

4.3 Personages

In *Sesamstraat* komen een aantal verschillende karakters voor. Alle karakters zijn bewoners

⁴⁴ O'Sullivan, 92-101.

⁴⁵ Zie bijlage III 17:36-20:08 voor het transcript.

⁴⁶ Bandura, 22-25.

van *Sesamstraat*. In de sketches komen vrijwel nooit andere personages dan de bewoners van *Sesamstraat* voor, er wordt dus nauwelijks gebruik gemaakt van figuranten. Een uitzondering hierop is de jaarlijkse Sinterklaas-aflevering, waarin Sinterklaas en zijn pieten een bezoek brengen aan *Sesamstraat*.

Een deel van de karakters in *Sesamstraat* is mens, het andere deel van de karakters zijn fantasiedieren gebaseerd op echte dieren. Een overeenkomst die alle personages volgens de makers hebben is dat ze "emotioneel herkenbaar" zijn voor kinderen tussen de 3 en 6 jaar oud.⁴⁷ De makers hebben voor een soort familiestructuur gekozen. De menselijke personages zijn de volwassenen en de poppen zijn de kinderen. De volwassen personages vormen een afspiegeling van de maatschappij. Zo wonen er onder andere een oudere mevrouw (oma Paula), een chagrijnige buurman (Buurman Baasje) en een Surinaamse man (Hakim) in de straat. Wat de onderlinge relatie tussen de poppen en andere *Sesamstraat*-bewoners precies is, wordt nooit benoemd in het programma. De poppen noemen elkaar niet 'broer' of 'zus' en de volwassen geen 'papa' of 'mama'. Hier hebben de makers expliciet voor gekozen, omdat de thuissituaties van de kijkers ook verschillend zijn. Zo kan elk kind zijn of haar eigen interpretatie geven aan wat hij of zij ziet.⁴⁸ Uit observaties door psycholoog Veronica Dievendal van *Sesamstraat* kijkende kleuters blijkt dat kleuters de verschillende poppen vaak als broertjes en zusjes van elkaar zien. Een van de kleuters zei tijdens een observatie bijvoorbeeld: "Pino is de grote broer van Tommie".⁴⁹

De poppenkast bestaat uit Ieniemienie (een muis), Tommie (een hond), Pino (een grote blauwe vogel) en Purk (een varken). De poppen in *Sesamstraat* vertegenwoordigen elk een andere karaktereigenschap.⁵⁰ Ieniemienie is de slimste van de poppen en laat dat graag merken. Tommie wil graag heel veel kunnen, maar kan nog niet lezen en schrijven. Pino is jonger en erg nieuwsgierig. Purk is de baby van de vier poppen.

De poppen lijken wat uiterlijk betreft zeker niet op de jonge kijkers van *Sesamstraat*, maar de gebeurtenissen die de poppen beleven en de emoties die zij uiten komen wel overeen met wat kinderen meemaken en met de gevoelens van kinderen. Zo ruziën de poppen geregeld en zijn ze wel eens boos of jaloers. Toch zijn de poppen vaak de 'helden' in de sketches. Zij lossen altijd hun eigen

⁴⁷ Boschhuizen, 3-4.

⁴⁸ Poortinga, 14-16.

⁴⁹ Boschhuizen, 3-4.

⁵⁰ Poortinga, 14-16.

problemen op en laten zich niet op hun kop zitten door de volwassenen. Volgens Kohnstamm identificeren kinderen zich graag met personages die zijn zoals zij zelf zouden willen zijn, en waarin zij bekende emoties herkennen.⁵¹ Daarom is de kans dat kinderen zich kunnen identificeren met de poppen aanwezig.

Zoals eerder besproken in deze scriptie, licht Bandura in het boek *Social Learning Theory* zijn theorie over observationeel leren door imitatie toe.⁵² Volgens Bandura is observationeel leren hetzelfde als identificatie, imitatie, en model-leren ('modelling'); nieuw gedrag kan worden aangeleerd door het te zien bij anderen.⁵³ In *Sesamstraat* functioneren de poppen als model voor kinderen bij het observationeel leren. Om als model te kunnen functioneren, hoeft er geen band van warmte en liefde tussen model en kind te zijn. Het belangrijkste is dat het model overeenkomsten met het kind heeft, en dat het gedrag van het model positieve gevolgen heeft voor het model. Zoals in de vorige alinea genoemd, is dit van toepassing op de poppen in *Sesamstraat*. Volgens Bandura observeren kinderen het gedrag van hun model, dus ze observeren het gedrag van de poppen. Vervolgens maken kinderen een symbolische representatie van het geobserveerde gedrag. Daarna zetten kinderen deze representaties om naar echte acties, die zij gebruiken wanneer ze in een soortgelijke situatie als hun model komen. Hierna verfijnen kinderen hun handelen op basis van feedback uit hun omgeving, zoals bijvoorbeeld een positieve reactie van een ouder. Wanneer kinderen merken dat het aangeleerde gedrag positieve gevolgen heeft, dan zullen zij het vaker gaan gebruiken. Wanneer dit gedrag echter negatieve gevolgen heeft, dan kan het aangeleerde gedrag in onbruik raken. In de loop van de tijd zal de representatie van het aangeleerde gedrag volgens Bandura dan weer vervagen. Op den duur zal het gedrag zelfs weer opnieuw geobserveerd moeten worden opdat het aangeleerd kan worden.⁵⁴

Via deze stappen kunnen kinderen dus nieuwe sociale vaardigheden leren, die zij vervolgens in aller daagse situaties toe kunnen gaan passen.⁵⁵ Een goed voorbeeld hiervan is de omgang van de poppen met volwassenen. De poppen gaan heel gemoedelijk met volwassenen om en zijn nooit bang voor hen. Ook niet wanneer een volwassene hen plaagt of boos is. Zoals bijvoorbeeld in de aflevering

⁵¹ Kohnstamm, R. *Kleine Ontwikkelingspsychologie*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum, 2009: 16-55.

⁵² Bandura, 15-55.

⁵³ Knoers, A. M. P. *Ontwikkelingspsychologie: Inleiding tot de verschillende deelgebieden*. Assen: Uitgeverij van Gorcum, 2004: 122-123.

⁵⁴ Bandura, 24-29.

⁵⁵ Ibidem, 39-40.

'Boerderij' waarin Buurman Baasje ruzie zoekt met Pino en Tommie en hen uitlacht.⁵⁶ Pino en Tommie blijven rustig en vrolijk en gaan gewoon door met hun spel. Uiteindelijk weten Pino en Tommie ervoor te zorgen dat Buurman Baasje zelfs meespeelt.

De jonge kijkers van *Sesamstraat* leren volgens de sociale leertheorie van Bandura door middel van het observationeel hoe ze met moeilijke situaties en negatieve emoties om moeten gaan. Een voorbeeld hiervan is de nieuwe *Sesamstraat*-pop Purk. Purk is in 2003 door de makers van *Sesamstraat* in het leven geroepen, omdat een nieuw broertje of zusje krijgen één van de moeilijke gebeurtenissen is waar veel kinderen mee te maken krijgen.⁵⁷ Door Purk kunnen kinderen leren omgaan met de komst van een nieuw broertje of zusje en de mogelijke negatieve gevoelens die zij daarbij hebben. In *Sesamstraat* kan Tommie helemaal niet met de komst van Purk omgaan; hij is steeds jaloers. Terwijl Ieniemienie en Pino hun geluk niet op kunnen met de komst van een nieuw speelkameraatje.

5. Conclusie

In deze scriptie stond de volgende onderzoeksvraag centraal: 'Hoe wordt tegenwoordig in het programma *Sesamstraat* vormgegeven aan de sociaal-educatieve doelstellingen die Sesame Workshop heeft geformuleerd en hoe is deze vorm te verklaren vanuit pedagogisch-didactische inzichten?'. Om een antwoord te kunnen geven op deze vraag, werden allereerst de doelstellingen uiteengezet die Sesame Workshop voor *Sesamstraat* formuleerde. De voornaamste doelstellingen die hierin naar voren kwamen, betroffen het kinderen bijbrengen van sociaal geaccepteerd gedrag en sociale waarden.⁵⁸ In de analyse is vervolgens onderzocht hoe de sociaal-educatieve doelstellingen in *Sesamstraat* vorm krijgen. Er is hierbij aandacht besteed aan de verschillende narratieve kenmerken van het programma.

Elke *Sesamstraat*-aflevering heeft een vaste opbouw; het begin en het einde bestaan altijd uit dezelfde vaste items en het middendeel wordt gevuld met wisselende items. De items bevatten geen overkoepelende narratieve structuur, maar wel een overkoepelend thema. Deze keuze is te verklaren

⁵⁶ Zie bijlage II 00:47-03:02 voor het transcript

⁵⁷ Borgdorff, M. "Sesamstraat krijgt een baby." *Trouw*, 1 november 2003. 1 Mei 2010 <<http://www.trouw.nl/krantenarchief/2003/11/01/2176063/Sesamstraat_krijgt_een_baby.html>>.

⁵⁸ Sesame Workshop. "Sesamstraat Prepares Children for a Changing Cultural Landscape."; Poortinga, 14-16.

vanuit Piagets opvattingen over schemata in het geheugen van mensen. Volgens deze theorie draagt het overkoepelende thema bij aan het beter begrijpen van de items, omdat kinderen zo niet steeds een nieuw schema hoeven te activeren.⁵⁹

Daarnaast zijn de gebruikte narratieve structuren in de items altijd eenvoudig. Ze bestaan uit een probleem, een ontwikkeling en een oplossing. De problemen betreffen vaak een voor kinderen herkenbare situatie, zoals een ruzie tussen de bewoners. Het probleem wordt altijd binnen het item opgelost. Verder is er in de items geen verschil tussen 'real time' en 'story time'.⁶⁰ Met behulp van de sociale leertheorie van Bandura is te beargumenteren dat kinderen door de niet te grote complexiteit van de items het geobserveerde gedrag eerder zullen kunnen imiteren.⁶¹

Een andere bevinding in de analyse is dat de losse items in *Sesamstraat* veel overeenkomsten met commercials hebben, onder andere qua snelheid, visuele aantrekkelijkheid en het gebruik van muziek. Volgens Cooney blijven kinderen lange tijd door commercials geboeid, kennen ze reclamejingles al snel uit hun hoofd en leren ze productnamen uit commercials lezen. Het gebruik van de kenmerken van commercials in educatie is volgens Cooney een buitengewoon effectieve manier om kinderen dingen te leren. In haar rapport schreef ze dan ook dat de karakteristieken van commercials in educatie via televisie gebruikt zouden moeten worden. Dit is precies wat *Sesamstraat* doet.⁶²

Tot slot werd in de analyse de rol van de personages besproken. De volwassen personages in *Sesamstraat* vormen een afspiegeling van de maatschappij. De poppen zijn de kinderen in het programma en vertegenwoordigen ieder een karaktereigenschap. Alle personages zijn volgens de makers emotioneel herkenbaar voor kinderen in de leeftijd van drie tot en met zes jaar. De makers hebben ervoor gekozen de personages in een soort familiestructuur te plaatsen, zonder de onderlinge relaties te expliciteren. Zo kunnen kinderen uit verschillende thuissituaties hun eigen interpretatie geven aan wat ze zien.⁶³

Daarnaast kwam in de analyse naar voren dat kinderen zich volgens de theorie van Kohnstamm gemakkelijk kunnen identificeren met de poppen. Aan de ene kant omdat ze herkenbare

⁵⁹ Nevid, 353-360.

⁶⁰ O'Sullivan, 92-101.

⁶¹ Bandura, 16-55.

⁶² Cooney, 15.

⁶³ Boschhuizen, 9.

emoties vertonen, maar aan de andere kant ook omdat ze steeds de heldenrol in het programma vervullen.⁶⁴ Volgens de theorie van Bandura kunnen de poppen daarom voor kinderen als model in het observationeel leren functioneren. Kinderen observeren volgens Bandura het gedrag van de poppen, maken er een cognitieve representatie van, voeren het gedrag uit, verfijnen het en evalueren het gedrag ten slotte. Op deze manier kunnen kinderen leren van het gedrag van de poppen in *Sesamstraat*.⁶⁵

In deze analyse zijn de verschillende manieren waarop de makers sociaal-educatieve doelstellingen vormgeven, besproken. De makers maken gebruik van een overkoepelend thema, een eenvoudige narratieve structuur, muziek, herkenbare situaties en emoties, enzovoort. De keuzes van de makers in de vormgeving van de sociaal-educatieve doelstellingen zijn ondermeer te verklaren vanuit de theorieën en bevindingen van Bandura, Piaget en Cooney.

Omdat de omvang van deze scriptie beperkt is, komen in de analyse niet alle aspecten van de sociale educatie uitgebreid aan bod. Het onderwerp leent zich echter goed voor een uitgebreider onderzoek, waarin wellicht een diepgaandere analyse uitgevoerd kan worden, waarin wel alle aspecten belicht kunnen worden. In een dergelijk onderzoek zou een compleet overzicht kunnen worden gegeven van de vormgeving van de sociaal-educatieve doelstellingen door de makers van *Sesamstraat*.

Bronnen

- Anderson, Barry D. et al. "The Educational Technology Mix: Production Functions From "Sesame Street"." *Instructional Science*. 8 (1979).
- Bandura, Albert. *Social Learning Theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, Inc., 1977: 16-55.
- Boekaerts, M., et al. *Leren en instructie: Psychologie van de leerling en het leerproces*. Assen: Uitgeverij van Gorcum, 2003: 37-47.
- Bogatz, Gerry Ann en Ball, Samuel. *The Second Year of Sesame Street: A Continuing Evaluation. Volume 1*. New York: CTW en Princeton: Educational Testing Service, 1971.
- Borgdorff, M. "Sesamstraat krijgt een baby." *Trouw*, 1 november 2003. 1 Mei 2010 <<http://www.trouw.nl/krantenarchief/2003/11/01/2176063/Sesamstraat_krijgt_een_baby.html>>.

⁶⁴ Kohnstamm, 16-55.

⁶⁵ Bandura, 16-55.

- Boschhuizen, Ajé. "Sesamstraat." 2005. 23 juni 2010
<<<http://www.nps.nl/nps/sesamstraat/sesamfolder2005.pdf>>>.
- Cooney, Joan Ganz. "The Potential Uses of Television in Preschool Education." Rapport in opdracht van Carnegie Corporation. New York: Carnegie Corporation of New York en New York: Children's Television Workshop, 1967: 5-55.
- Kibna, N. en Jain, S. Cultural. "Impacts of Sisimpur, Sesame Street, in Rural Bangladesh: Views of Family Members and Teachers." *Journal of Comparative Family Studies*. 48(2): 141-151.
- Kirkorian, Heather L. et al. "Media and Young Children's Learning" *The Future of Children*. 18(1): 43-44.
- Knel, Gary E. "President's Letter." (Publicatiedatum onbekend). 7 mei 2010
<<http://www.sesameworkshop.org/inside/presidents_letter>>.
- Knoers, A. M. P. *Ontwikkelingspsychologie: Inleiding tot de verschillende deelgebieden*. Assen: Uitgeverij van Gorcum, 2004: 122-123.
- Kohnstamm, D. "40 jaar bemoeienis met de wereld van het jonge kind". *De wereld van het jonge kind*, april 2007. 1 mei 2010
<<http://www.kohnstamm.info/dolphkohnstamm/meer_40jaar.htm>>.
- Kohnstamm, R. *Kleine Ontwikkelingspsychologie*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum, 2009: 16-55.
- Larson, Mary Strom. "Gender, Race, and Aggression in Television Commercials That Feature Children." *Sex roles*. 48(1): 67-75.
- Lazar, Bonnie A. "Why social work should care: Television violence and children." *Child and Adolescent Social Work Journal*. 11(1): 3-19.
- Nevid, Jeffrey S. "Cognitive Development." In: Nevid, Jeffrey S. *Psychology: Concepts and Applications*. Stamford: Cengage Learning, 2008: 353-360.
- Nos redactie. "Ruim 100.000 handtekeningen voor Sesamstraat." *NOS*, 22 april 2009. 7 mei 2010
<<http://nos.nl/artikel/86263-ruim-100000-handtekeningen-voor-sesamstraat.html>>.
- NPS. "Informatie." (Publicatiedatum en auteur onbekend). 7 mei 2010
<<http://www.nps.nl/nps/sesamstraat/>>.
- Onkenhout, Paul. "Aart vreest voor einde Sesamstraat." *De Volkskrant*, 6 april 2009. 7 mei 2010
<<http://www.volkskrant.nl/multimedia/article1176667.ece/Aart_vreest_voor_einde_Sesamstraat>>.
- Orobio de Castro, Bram. "Agressieve en regelovertreedende gedragsproblemen." In: Prins, P.J.M. & Braet, C. (red.) "Handboek klinische ontwikkelingspsychologie." Houten: Stafleu

van Loghum, 2008: 304

O'Sullivan, Tim et al. "Media forms and analysis." In: O'Sullivan, Tim et al. (red.) *Studying the media*. Londen en New York: Arnold, 2003: 92-101.

Palmer, Edward L. Palmer en Fisch, Shalom M. "The beginning of *Sesame Street* Research." In: Fisch, Shalom M. en Truglio, Rosemarie T. (red.) *"G" is for Growing*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc., 2001: 3-23.

Poortinga, Eke. "Schuif gezellig aan, ... laat je boeken staan, voor Sesamstráát!" *Diemensies*. 39(2): 14-16.

Sesame Workshop. 23 juni 2010 <<<http://www.sesameworkshop.org/>>>.

Zoutberg, Rop. "Sesamstraat wordt meer en meer reality-tv." *Trouw*, 6 jan 1996. 7 mei 2010 <http://www.trouw.nl/krantenarchief/1996/01/06/2577578/_Sesamstraat_wordt_meer_en_meer_reality-tv_.html>.